

Пазиви сваког четвртка
на цијелом табаку.

Стаје за Црну Гору, Ау-
стро-Угарску, Босну и Хер-
цеговину:

годишње . . . 4 ф.р.
на по године . . . 2 п
на четврт године 1 п
за Србију и све друге земље
годишње . . . 15 еранака
на по године 8 п
на три мјесеца 4 п
у валуту.

ЦРНОГОРКА

ЛИСТ ЗА

КЊИЖЕВНОСТ И ПОУКУ.

Уредник:

ЈОВАН ПАВЛОВИЋ.

Претплата на Црну Го-
ру и ова писма шаљу се
само уреднику.

Претплата на Србије у-
пућује се Великиру Вало-
жићу у Биоград, а из дру-
гих крајева под адресом
Р. Ramdanović Cattaro-
(за „Црногорку“).

Претплату примају сви
важни књижари и новина-
рске експедиције. Не-
офранкирана писма не ша-
љу се.

Број 15.

Ц е т и њ е, 25. Априла 1885.

Година II.

Г Е Т Е

И ЊЕГОВА

НАРОДНА СВИЈЕСТ.

I.

(Н а с т а в а к).

Но ако је јасно да сваком народу ваља да су мпли његови велики pjesници, да ваља да их цијени и његује, већ ако је тај народ сам себи мио; још је приличније, још је природније и разумљивије да је и pjesнику мио они народ из кога је потицао, да му је мила она жива земља, у коју је пустио најдубље и најтање коријене своје душе, која му даје на те коријене све своје врлине, од-
бране и процијеђеше да их он развије у дивне цвјетове на радост и дивоту свега живота својета. Као што би нам било чудно, немилостиво и мрско, видјети гдјегод народ који не би марно за свог најотмјенијег pjesника; још би нам било чудније, још немилостиво, кад бисмо видјели великог pjesника, који не би поштовао свога народа, који не би са својим народом — п туговао и радовао се, коме би било све исто, а живио тај народ својим народ-
ним животом, а угниоу и претопио се у други.

Коријен је те појаве у природи човјечанској, тога чуства, те потребе душевне, у самом осовном закону спеколине природе, у општој потреби укрштаја и пре-
мости, симетрије и армоничке.

Између pjesника и народа му ваља да је жив укр-
штај душевни, својска зајамница највећинијих осјећаја срца, паузвишенијих мисли ума, ако ће и народи да се подиче својим pjesницима, и pjesници да успијевају у своме народу. Отуда пзире и оно неугодно, немилостиво осје-
ћање што бисмо га чули, кад бисмо гдје видјели, да тога нема, те пли да се народ не одазивље своме pjesнику, или да pjesник не мари за свој народ, да га слава тога народа не одушевљава, или, још више и горе, да га му-
че тога народа не тиште, да му невоља народна не за-
дије јада, као да му срце не бије оном крпљу те се пролијева, као да му душа борави у другом свијету, или
као да нема очију да види, ни ушпију да чује.

— Па што нам толико зборите о томе што се по себи разумије, — рећи ће можда који доброћудни чита-
лац —, а који народ не би марио за своје велике pjes-
нике, који ли велики pjesник не би марио за свој народ? Ако ли се пак што слично првица, то се јамачно тиче
малних мањих, ситнијих pjesника, или бар не првих у
своме роду.

Ми се ради ситнијих појава не бисмо ни упуштали ни у какву расправу, да нема у историје свијетске књ-
жевности двије врло крупне појаве, које се не слажу с
нашим правилом. Но, као да је природа хтјела да и
својим најкрупнијим изнимкама потврди свој осовни за-
кон, те двије појаве, ако одударају од нашег правила,
ако сеprotиве душевном укрштају између народа и
pjesника, оне се укрштају и допуњују између себе, оне
су премисне, симетричне у својим крајностима.

Те двије појаве су: Камоенс у Португалаца и Јован
Волфганг Гете у Њемцама.

Португалски народ није марно за свог највећег
pjesника, Л. Камоенса, паустивши творци Лузијаде,
споменика највеће славе португалске, да умрије у најве-
ћој невољи, тако рећи под туђим плотом, у бопци.

А највећи лирски pjesник, не само њемачког, по
свих народа и свих времена, Ј. В. Гете, није марио за
Њјемце, за народ из кога је потицао и чијим је језиком
пјевао, него му је невоља и брук тога народа задавала
јада, него му је одушевљавала освјета за ту невољу.

Но није доста тога, има нешто још чудноватије, што
изострује супротну те двије големи pjesничке појаве до
најдаљег размака, до врхунца крајности.

Камоенс, презрели, гоњени pjesник, те га је власт
његовог народа бацила у тамницу кад се са словеног
брда спасао на бријег пливајући и носећи у зубима ру-
кописе Лузијаде, те потоње славе његовог народа, тај
исти Камоенс љубио је народ свој до мучеништва, он је
љубио руку те га је ударала, а па оне те се бацаоу на
њего каменом, он се бацао — pjesмом. Још сувише ва-
ља знати да Камоенс и није био старином Португалца,
по Шнајфолца, а та племена пијесу у тако присном ерод-
ству као што се чини, језици су им различнији по што
су у најразличнија два словенска парјечја, па ипак, —
или, можда, зато баш, толика љубав полувизантансеног Шна-
фолца за Португалце и Португалију. Но то је онај пети
узрок што је учинио од помадареног Шнафлора Петевине
највећег занесеника за Маџарством, за које је и погинуо,
и што у обичном, непjesничком животу чини од репсгата

лајвше шовинисте, што чини да је „поторица гори од Турчина“.

„Исто тако, само наопако“, исту ту појаву, само обрнуту, видимо у Гете.

Што је више Гете окретао своје лице од свога народа, што је мање хтио да зна за његову невољу, тим је више тај народ, бар најотмјенији дио му, распитивао за њега, уздицао га више свега, и обасипао га славом и благом. Гете је, и искотине, обилато осветлио Камоенса.

Према томе чини се као да и у животу народа има доба кад је народ као жена: што више за њим трчи, све више бјега испред тебе, а кад му окренеш леђа, он трчи за тобом, као сјен.

Ми се не ћемо дубље упуштати у разматрање прилика Камоенсовог живота и рада, у толико мање, што његова судбина није једина у својој врсти. Може се у историји књижевности наћи више pjesника, којима је незахвалност њихове узданице загорчила вијек: сјетимо се само Фирдузије, pjesника „Шах-Наме.“ И у царству pjesама имају многи мученици, који „нијесу пророци у постојбини својој, ни на дому својему.“ Од већих pjesника, осим Т. Тааса, врло је палик pjesнику Луизијде судбином својом римски pjesник љубави, П. Овидије Назон, кога је због љубави те јој слушаче и певаче, цар Август прогласио за најниж ла пуге брегове Црнога Мора. Но и ако је Овидије вјечно плакао за Римом, ипак је он и у пустињи више пјевао љубав на свој народ и своју постојбину. Камоенс је вјалда једини од већих pjesника доминантно што га домовина избацује; за то њега и узесмо као прилику у том погледу према Гету и његовој народној свјест, управо несвјест.

Ко хоће да се потање обавијести о животу и раду Л. Камоенса нека загледа у лијепе „Дјелове из књижевности“ нашег вриједног Свет. Николајевића.

Но прије но што бисмо загледали, какав и колики је био немар у великог pjesника њемачког према своме народу, није нам на мио а да не споменемо још једну противност између Гета и Камоенса у томе погледу.

Кад би човек погледао на спољне прилике живота једног и другог pjesника, а не би распитивао шта су и како су пјевали, на кад би га ко запитао, шта мисли, то је већма дубоко свој народ и свој заветчај, морао би без икаквог премишљања одговорити, да је по свој прилици Гете био велики патријота, одушевљен за напред, величуну и славу њемачког народа, а Камоенс да је био више космополита, и без обзира на симпатију Њемаца према Гету или на немар Португалаца према Камоенсу.

Камоенс је прошао много више свјета од Гета, пребивао се по Африци и до крајњег истока Азије, видео је многе стране народе и обичаје, запосно се бујном природом тропских крајева.

Таки људи обично знају цијенити и љубити сваки њих крај; од сваког поље прикладнијег племена, у коме су њеко врлеме провели, нешто од обичаја и навике, од прича и успомена, пријоне узгајих, те по мало заградни спомен рођене ни постојбине и народа им, или бар ублажи чежњу за тим народом и занос душе им за славом само њиховог рода.

Гете, на против, није се радо скитао. Крајне тачке до којих је досио бијаху му: на југу Рим, на западу Страсбург и Шампања (п ово више силем), на сјевер једва је допр'о до Хамбурга, а на исток јамачно се ни-

је макао даље од Беча, п ако је живио преко осамдесет година, а Камоенс нешто преко шесет, п ако је увијек имао обилато путна трошка, а Камоенс никад ни пребјене паре.

Таки људи обично, као чуваркуће, прирасту за свој кров, улежу се у своје гнијездо, омили им њихова околина, њихово племе и његове особине, а не маре за страну. Из таквих обично постају патриоте.

Но како ни један ни други није био обичан човек, нијесу ни спољне прилике живота у њиховој души могле имати онијех пошљедица, што их имају у души обичног човека.

Али разлог необичности природе духовне или, ако хоћете, строја могућаног и живчаног у та два умна великана не може бити довољан да се разумије необичност у развитку њихове народне свјести, кад се запитамо, шта су п како су пјевали, које је врсте била њихова впа.

Познато је да се појезија дијели на три главне врсте: на лирску или, као што је Вук, по неволи, вазва, женску; на епску или јуначку; и на драмску или поворинску, глумачку. Не мање је познато да јуначка pjesа и драма износе врне јунаке п њихова дјела, једна у облику складне приче, а друга у виду разговора и радње глумачке на позорници: а да само у разнијем врстама и разгранцима лирске појезије улази сам pjesник у своју pjesму. Кад нам pjesник у својој pjesми пјева своје радости и милине; кад нам нариче своје туге и невоље; кад нам уздише о својој драгој; кад се одушевљава за свој род и његову судбину, за његову прошлост и будућност; кад се заноси баи и за каквим јунаком или јуначким дјелом, но не зато што би га вриједило било ошјевати, но што је pjesнику омилио, те чо тои омили и слушаоцима; једном ријечју кад нам pjesник у својој pjesми износи себе, онда смо навикли назвати таку pjesму лирском pjesмом, таког pjesника pjesником лире.

Према свему томе, кад бисмо могли замислити каквог разборитог, књижевног, образованог човека, коме не би било познато, у којој се врсти pjesништва понављине одликовао Гете, а у којој Камоенс, па кад бисмо га запитали: шта мислиш, које је врсте био Камоенс, који је страдао за свој народ а народ га напуштао; а које је био Гете, који није пишта марно за свој народ, и ако га је тај народ слављо и носио на рукама? — шта би нам тај одговорно по свом здравом разуму, а познајући особине сваке врсте појезије и природу која се тражи у pjesника да буде првак у својој врсти?

Јамачно не би могао ништа друго мислити, но да је Камоенс био велик лирски pjesник, а Гете славна драматиста или pjesник јуначких pjesама.

Па још кад бисмо томо чојку казали: Узми једну pjesму да је Камоенс остао вијеран својој првој љубави до краја, п ако је због ње гоњен био п много страдао; а Гете је мијењао своје милосније као што други чојци мијења рухо п било му је око педесет година кад се венчао с једном дјевојком, с којом је певјенчао педесетак година, која тек што је била писмена и била одала пићу!

Не би се, послје свега тога, човек ни за чојку посумњао да Камоенс није чист, овијан лирски pjesник, а да Гете не може бити но драматиста.

Па ипак знамо да није тако, ипак знамо да је

свијем противно: да је сва пјесничка вриједност Кампоисова у његову јуначку спјеву, „Лузијади“, а снага Гетове поезије у лирским пјесмама. Јер, и ако је Гете писао и драме на некоје обликом јуначке, епске пјесме, ипак је чувени шилески писац Гетовог живота и дјела му, Ђ. Х. Љулс *) необориво, тако рећи математички, доказао, да Гете према својој неодомаћеној лири, поред све узоритости његовог „Фауста“, није никакав драматиста; а најотмијенији му еп, „Херман и Доротеа“ више је идилске прича, но јуначка пјесма.

Све те супротности, све те необичности, све те привидне неувјерованости чине да је питање о недостатку

*) G. H. Lewes, Life and works of Goethe. II. — У глави: Goethe no dramatist.

једног од најотмијенијих осјећаја човјечје природе у најотмијенијег пјесника осјећаја, о недостатку народне поезије у Гета, и о узроцима те чудновате појаве, једно од најзанимљивијих психолошких питања у историји свијетскога пјесништва.

Зато смо и предузели да то питање у овој расправи проучимо и, докле будемо могли, ријешимо јер, колико се год књига писало до сад о Гету, о његовој лирици и дјелима му — „пмја же им легион“ — мишља се морала бавити и тим питањем, но ни једна га, по нашем мишљењу, није бар толико ријешила, колико би то најпознатије прилике из Гетовог живота допустиле.

(Наставиће се.)

У С К О Ј Е Ј А Н Ј О .

Приповијетка из црногорског живота.

III.

(Наставак.)

Свети Ђурађ јејдијаше на своме бјелцу пут пашпјех страна.

Прољетни светац, видно је из далека големјих сметова по дубодолницама и западницама, али је и назирао присоје заодјевене младом травицом.

Приморјем (и свуда умнимом) развијао се листак по стаблима; побрљем, бијели цвијет окитао грање, да чак и по планинама, четињаства гора проуваће увехле ките да их замијени свјешима.

Али се р'шум дизаше на махове, јер зимњи здухачи непопустишау лако прољетнијема. По шесу се пошмачу облици а по земљи вјетрови. Облади пуштаху громове и даждеве, а вјетрови дизаху прашицу и прољетне магле. Ти прамови магле, као големп, сини таласи, ломљаху се низ-а страховите хердеговачке и пригорске стрмени, повијаху се пољанама, док не застани гдје у ждријелима и увалама, или се разасипи по мору.

Сунце је то јаче гријало врх распутенијех стихија. Кад оне малакиши, оно још жешће пригриј те подој пупове а повлачи сокове и мезгу. Р'шум поново завитлај, те разасипи сунчане зраке.

Тако је бивало на пјизмену.

Најзад додијашу Свечу, те намаче самур-калпак на очи а ободу бјелца. Брзо Ђуро прејезди море и приморје и приспе на границе наше. Како га здухачи, служитељи змињи, угледане, напустише бојиште те побјегогоше — у друге крајеве.

Пупијех осам дана још, одмарао се Ђурађ на грапци. Хтио је да чпо донгра јадним Србима.

А онп га, сви и свуда, жељно очекиваху: момчадија заради здравља и весеља, јер ко се о његову дану о дријепу пжљуља, тај ће здрав бити као дреновина цијеле године; жене и дјевојке припремише омаје и свакојака биља (да то у воду ставе на том водом да се окупљу, да их се мане свако зло и неваљаштина); дјечца да се изваља по зеленој пшеници, да се пшена појми и ојача.

Сви га, брате, жељковаху, а мимо свијех Црногорчад љута. Не да се љулушкају, купљу и ваљају само, но да се крвипица свете.

Ђурђев данак 'ајдучки састајаша...

Осам јутара пред његов дан, зора затече петвну

Црногораца у планини. Затече их под Злоступом, на лединици једној. Мјесец их дотле допратио, па кад бајаше да их зорици преда, савлада их сан и умор, те они поменуши Бога негинога, подијегаше по зеленој трави.

Источњак вјетар дуњу те стаде шушањ витијех јела и борова — али се Црногорци не пробудише.

Сунце грапу те разбуди звјерпне по расјелинама и тпце по грамама, — али Црногорци не конорнуше.

Фаза Вору, уморни ли бјеху ти људи! Да их је постојало даљата гледао, посумњао би бијаху ли живи. Сваки по себи стави камен, струку врх себе, под струком загрипо вјерну другу, дугачку пушку, на — као мртви. Ни један не извади једенице ни јагана иза наса, те да се коме и хтјело да се на бок обрне не могаше. Брпје им за то! Наузнак се слађе спава и боље одмари.

А бјеху ли бар сигурни на томе мјесту?

Тратина бијаше пространа колико два гумпа; оно ње порасла висока планинска стабла, а међу деблима било је грмова и пригорнице подоста. Мјесто, дакле, у добру заклону, — да није било на самој турској граници.

Али страх не разбија сна горским синовима! Знадоху они лијено и гдје су и шта их спаћи може, али се не бојашу.

А гдје бијаху?

Бијаху у стравицине ждријелу „у крвавој Дути“, гдје од бир-земаца чете западаху.

Запали су и они јамачно ту да прихвате некога и да га дарују врелијем зрном из пушке, ја ли оштрицом пшеницу.

Тај би дар и од њих кога могао донапути, — али ни помисао не понесе сна с очју ни једноме.

Ни гаврали, што их гракањем поздрављаху у пролазу, не померилише гвоздена им срца.

Но ето тврдо снавају.

Тло под њима бијаше, готово, непео од људских костију. С њега се не дизаху утваре одрубљенијех глава, ни окљуванијех тјелеса, да им се у спу призиру. На против: победа и освета, слава и шићар — то у разним облапцима лебдијаше им у машти.

Једноме од те друштине не усни се ништа од тога, но свијеваше нешто друго — ама сасвим чудно.

Призре му се најприје велики, господски двор, сивих зидина, високих прозора на обукe; чудна грађевина! Не имаше ластавица нити јој се кров виђаше. Прочеље јој бијаше равно, а крајеви не бијаху бошкови по заобљени, као турске карауле. На сред предње стране бијаше испупчен као неки тријем, е би рекао од мрамора. По прозорима повјешане крлетке, у којима пјеваху чудновате тице. Иза стакала на окнима, виђаху се мрежасте лијепе занјесе. Око двора бијаше пространа авлија засута ситнијем пијеском, и засађена гранатим липама; та стабла при дну бијаху обзидана.

Око зида од авлије дубоки ошкон; преко опкопа мост који вођаше на главну капију.

Он пређе мост и стани се пред капијом, гледајући пут тријема. Тамо се врата отворише те из путрастуни њека дјевојка, лијепа као вила. Расплетене плаве косе падаху јој по плећима; у пасу бијаше танка а подуга врата; обрашћени јој бијаху округли и румени као двие поље од јабуке.

Како га лијена дјевојка угледа, она цикни од радости и запљеска рукама. И њему срце закуца те као да бјеше окрилато полети уз неке широке степенице, у двор. Мину једну тканицу па и другу стуба и ту се нађе пред једним великим огледалом, чудно изрезана оквиром. Сад он видје своју слику и мало се снеби. Бјеше чудновато некако одјевиен; па ногу уске лаче а на грудима прелук од црне кадије извесен по крајцима; око врата мрежаста огрлица; на глави му плосна кашчица од црне свиле. За неколико није се могао одвојити од огледала, па се трже те потрча и уз трећу низ скала, у неку пространу дворану. Дјевојка трчаше к њему раширенијех руку те се загрлише и привише једно уз друго.

У тај мах уђоше у дворану три човјека и једна жена. Најпрви бјаше старац неки, дебес, обриванијех бркова; за њим пош латински, посећи под пазухом голим књига; за овиме момче немо, сухоново, жути лица шталнући се крстом од дрвета, а најмлађа ступаше нека госпођа, и она гојазна, шарено одјевена.

Дјевојка прва угледа ту гомили, јер ми се кораци не чујаху. Чим их опази, оте се из загрљаја, рашири руке и стаде пред момка, као да га заступи. Они се примицаху, стрпани у лицу, и грозећи се пут младича. Стари извадио из наса нечесову кључину па хоће њом да га удари, или замахнује ониме бременом књига и цила га право у цело, жутелави момак омјера и он онијем крстом да га звекне, а жена хоће покитима да га изгребе.

Он лизмичане натрашке, пут пугла од дворане. Дјевојка ступаше такоер на се, увијек раширенијех руку, јечећи као рањено лане. Он прелети очима окол, по дуварима, као да тражаше оружја. Мјесто помоћи, еретоше га строги, немилх погледи нечесових насланих дивова. Те сликурише на застаралом платну, у широкијем оквиру, престаравше га јак. Шкрипну зубима а замахнух нестју, скочи он на тријем, па се тријема у авлију. Паднувши, оба гљата преломи. Лијепа цура, што потекла бјеше за њим, врисну с тријема кад га видје сломаена. У хитиљ баци му из њедра као неки запис објешен о тракама. Он имаде још времена да цијелива тај папис и да га турн у своја њедра па се онесвијести...

Кад се оспвијести нађе се у некаком великом логоору, под шатором Војници око њега — у модрим гађама

и црним јапунџетима а на глави високе клипасте капе — праху чудне игре и пјеваху непознате му пјесме. Није им ни говор разумијевао, но на прсте разговараше њима. Инак бјеше му пријатно њихово друштво. Погледа се — кад тамо и њега прерушили; украј себе пађе штуч са ватакнутјем боджесм. Официри што пролазише испред шатора, бијаху витка момчад и у опште прикладна...

Бој се заврже. Дни га обавија, а туђава заглухнула га. Падају пјече око њега. Он пуца, млати кундаком, боде бајунетом.... Изморен, гладан, пада на земљу.... Непријатељи га опколили и везали па поведоше са собом...

Сад се опет нађе у мрачној, првземној тамници; обје му ноге у гвозду; крај њега краг воде и кора прина хљеба; свјетлост једва допираше кроз његов прозор. Трици би га подлазили кад закрче гвоздени крачуни. Неки људи, задргалијех шија, забријани, у црним мантијама дођоше у тамницу. Дуго су му нешто говорили, тобоже блага, али је он видно да мржњом дигну... Најзад расковање га и поведоше к неким старим, бабастим војничким старјешинама. Отуда с њима у кола те право у онај велики двор, под високијем брдама.

Овај пут једва се поче уза стубе, тако изнемогао бјеше. Људи у прилици, праваху га засобице. У дворани чекаху га оно петеро; оборили главе а скрстили руке. И он уђе погрукен. У истом оном углу гдје се он првом смјестио био, стајаше она цура, блиједа у мркој аљин одјевена. Она господи и госпође руковање се с њим исто преко воље, дјевојка га само погледну, али једињем погледом исказа му толико љубави и жалости. Сад би збора декаква, све стојеће. За тијем наклонише се мало, као да му кажу нека лозизи. Он се упути к вратима, па се обазре пут дјевојке. Она цикну, те потрча к њему; и он нагло потече к њој.... Грозота! Мјесто да се усне састану с уснама и стопе у толици цјелив, удари га нешто студно, — као гвожђе, — и помјери му зубе; крв му покула из уста....

Ово потоње, занста се и догодило. Како је у спу врпао главом, камен му се измакао испод ње, ах сад кад потече да се (тобож) цјелива са дјевојком, удари зубима о цијев шпане, те се окрвави....

Чудна сна у Црногорца који је запао у бусију, у Дугу крваву! Чудна сна да га Бог убије!

Он се не пробуди сасвим, но остаде у бундаку неколико тренутака, па опет склопи очи и сан му се настави.

Сад бијаше у некој војени. Солдати потаху гаће модре (као и они први), а бијели гуњић и некакви свијетле капе, као да бијаху замазане. Часници у тој војени не бијаху окретни, (као они први што му се присејаше), но тропи и, готово сви, хоши. Он је јурно међу њима, час на коњу, час у колима, пролазећи големи равнице и брда.... Најзад стигоме к мору, које он дотле не бјеше гледао. Ту се отискоше у великим лађама. Једрили су дуго; таласи, као гладна звијерад, јуришаху на бродове. Кад се почеше искрцавати, чим они ногом крочи на земљу, учипе му се да је прела, да му табани изгорјеше, те одмах наже да бјежи уз неке стране, по узаном и кршевитом неком путућу. Сва она војска тисну се за њим, пекујући га и гађајући га из пушака. Он је, јадник, бјежао што га икад ного војска бијеле и крваве пјене излажаху му на уста.

Пут пред очима му бијаше непрегледан; камење све то оштрије гасио је... Већ бјеше малаксао; заљула се да падне... Кад приомаџа, висока нека дјевојка, украј пута, ухвати га за руку....

Он се триже пза сна и сједи.

Крцун Озринић бјеше га, збиља, ухватио за руку и подрмао.

„Та, шта ти је чоче?“

Он набуљно очи; не мога се одмах прибрати.

„Што ти је, говори?“

„Стане!“ изговори оп наелак, крвавим устима.

„Која Стане?“ рече Крцун.

„Пејова“, одговори он.

Сва четир му друга насмијаше се. Крцун се одмах уозбиљи, па пишае да га још дрма и да му говори, да му недаде дружина.

„Пусти га, видиш да га је грозница ухватила; ника почива!“ рече један.

Крцун га спушти полако на ледину, наподметну му пређашњи поглавач и покри га струком.

Ускок Јанко, (јер он то главом бјеше), лежао је још за неколико, ни будан са свим, пити успавао.

(Наставиће се).

C. M.

Х и м н а в е м љ и.

(Карер).

Превео Нико Ш. Црногорчевић.

(Спрешотањ.)

Жари лето: од надобуднога
Цв'јећа зрије воће различито,
То похлепну привлачују руку
К себи трепће румено и праскве.
Ка' што рубин у злату увезен
Дршће цури гиздавој низ ухо,
На стенсајв лаганој потреса
Сваки лахор касије и шипке.
Зеленкаста и б'једа маслина
Пронзава плод што ће под тисак
Доћ' а ноћи у раднојцама,
Равијетлит'; а лист узврати
Другдје расте, којиде се захрани
И у ком се успава радни
Прлак што по сјајне покривае
И копрене драгоцјене и је
За олтаре и за пријестоља.
Али даром обичнијим пушћу
Једно класје косу к себи зове,
Као да се боји скорог вихра
Што се справља неопажено горе
У небесним ведрим ноћинама.
Поштедјели град и дажд те бразде,
Сиромаша јер ће прехранили;
А када ме смртници не чују,
О ти барем, земљо, послушај ме:
Ти ускрати своје даре оном
Те по пупи проклето сандуке,
Над којима, прави Аргос, бдије
Са стотивом очију увијек
Отворених несити добитак,
Што о братској, и рећ' грозној! глади
Размишљала и плач људска вапи.
Ум вјечити раздијелио је
По правци, и народу сваком
Примјерену храну даровао:
Вај округли! сљиви синови,
Заједничко нашљество који су
Међу собом пораскомадали!
Те сретнији ви сте, што, код стада
Млјечнога живее, гледате
Неку слику оног дивног доба
Под чадором патриарха када
Густали се и коначили су
Путујући небесни авјели.

А ко би се на више повео
Видио би крд гдје мирно пасе,
Пастир пако покрај њега стоји;
И познато корјење, што с' нађе
Куда рало није забрало,
Гдје ласови иста и можда

Објатељи сеоској дарина.
Одјекује јутрење пјевање
По шумама, а разлијеже се
Свад вечером склад угодни зрула
И чактара усколебанијех;
Наур'јех ступа вјерни оштрозуби
Пас који по лукове разгони;
Док најпосл'је, кад дувати почну
Први вјетри противни, скупи се
У стајама бједорупа марва,
А споро је њезин вођа прати
Носећ торбу и посуђе своје.
Мило доба замишљеном пјенцу!
Ти што подет расналим, јесени!
Твојих дана, слатко облачнихјех,
Звучица је него ли обично
Биза дара оное, који је
Одјео дјели Кромвелој
Непослушност најпрву и воће
У злокобну часу окушпо.
Не видећи божјој сјелости,
Ал' у својој тмани препчи умом,
Међу мрким сједећ тесминама
Пјесник пјева Станни огромни
Штит, наичан мјесечевој кругу,
Који своја кроз стакла разматра
Са Фјезолских кула Геометра
Мезинјеску што је поставио
Крв у звјезде; ил' Евине сузе,
И глас Божји расрћен, од ког је
Задрхтала она вијогапа,
И кој' бистре Еденске пазоре
Узнутво тако да се више
Разбистрили никада нијесу.

Да много лп твојијех дарова
Прписан сам прећутити, земљо!
Ал' корисни небу чокот мила
Који срца весели и тјешми.
Здраво рашће корисно и мило!
Радост ногу теби ј' поснећена,
И звук дивни пјесме што је поје
Онај који рујно грождје гњечи;
Когод воња и ударкајући
Пази да л' су здрави дупки бадњи
Које впно јоште не напуни;
А прирче из јадних колиба
Босовоге моме с врчевима,
Нека дође а нека отиде;
Ко из чаша младо пиће срца,
Ко овјенча вес'о своју главу
Лозовином; слава старца, једна

INTERNACIONALNA
BIBLIOTEKA
POSREDOVANJE GORE ĐURĐE
CRNOJE

Још невојшта раду, сви радосни,
Запослени, весели и бучни.
Зараво, рањиво корисно и мило !
И промда је тебе забранио
Закошота арапски, веселиш
Криомике душу блиједијем
Дервишима, који ради тебе
Нових сласти савају у оном
Изминушеном рају гдје стотина
Дожница је и дивних хурија,
А животни вртака непрестано
Тоци воду у чисто мраморје.
Твоје клицо и сам вулкан пије,
То му око живихије сине,
Када страхан и жељен љубавник
Ропкијама својоме љубама
Прикаже се, и у загрљају
Бјелоруким красним Розеланка
Заборави на исјећене
Јаничаре, страшну немај ратну
Те још лута, на усталу Грчку
Што је стару стекла краљевину,
И на Мисир сумњиво вјерности.

Земљо, земљо, поздрављам своје
Госту што те често окриви
И прекрије братским љешинама,
Ој како се убије добра каше,
Свако доба, у поднебју сваком !
Те нам мноштво из даљних крајева
Дође дивних кора и сочива
Изабрана. На рат и ако је
Арменскијем славним ључовима
Плач тамјана, цвијет теровина,
А Мисиру тајанственом реси
Пашир мрко тло и н'јем, лотосе,
Гангесовим пако ка брезина
Драгоцјено дрво галбан сузи,
Прни с' ебан, а босиљ, љубав
Грозовима, пуни миомира
Она поља гдје се Персепола
К'о кралица дизала, и гдје су
Рушевине сада и авети ;
И пустиња има поноситу
Своју и му што управна стрипи,
А угодном у љезину хладу
Ожељели путник се одмара ;
У лузима неприступним савјеза
Прије пловбе лигурскога брода
Шири грање јавор без чворова,
А у дод'ма, којим одјекују
Протичућ их неизмјерно р'јеке,
Соковите каљају купјене
И јагоде слатке дивљачина'
Загаенте прете и усице.

Али смртник не задовољи се
С толико му дружених дарова,
Већ грабљивим рукама посегне
И још даље, то литице копа
Да им гвозђе из груди извади,
И, од гаовжја протисније жићу
Праведноме и мирноме, зато.
То се диже залуду тврд насип
Љутих хрида међу народима :
Несвадана дрзвитост наша
Свакојаке запреке обори,
Па и море узалуду бруји
Напој тврдој похлени противно.
Допета си на тамних скровишта
Својих, земљо, уздахнула горко,
Када, старо посјекав пањеве
И оскрнин свети ужас шумски,
Горди смртник првом се усуди
Сјећи пјене на лађици крској,

Ради које очинско огњиште
И жељено драгих загрљаје
Запустио. Ал' скоро обрати
Прама теби, син покајан, руке
И сгрављене погледе, кад зачу
Урликане ужасно вјетрова,
А угледа гдје цућина зија
Огромнијем својим чедустима.
И безумник док на мору гиве,
Вјерна љуба сједе' за стативом
Броји дане кад јој рече да ће
Повратит' се и у небо гледа ;
Док, жалосна наказа, у кратким
Синија јој се муж топац покаже :
Низањ цури слана водурина,
По челу му коса рапчунана ;
Те ужасно несретница цикне,
И потричи б'јесна на обалу,
Гдје, измешу ресица, од мора
Измегнуту, нађе му љешину,
Коју љуби пошљедном плачући.

Кад су злато и противна копна
Пл'јен човјеку, а он њима влада
Страхотом силном и разумом,
Оба двоје нека то обузда
С правичнишћу љубав, што рукама
Новизјерним, најудаљенија
Срца стеже и уједино стапља
Од ваздуха бржа и пламена.
Из презреног као што ђубрета
Сочно воће ниче и цвијеће,
Нову помоћ нека бједноме
Самртнику море савладано
И ковои ископани даду.
То, ај ! није претјерана жеља !
Туч огњени мирује, а мачо
Трома рђа трони полагао ;
Али за то ниј' Ерина блажа
Што хутећи путје и подље
Невиђеним сружјем охрабри.
Хоће ли доћи икад дап да круте
Своје госте престанеш питати ?
Непокорна, о земљо, хоћеш ли
Преварити у нади онога
Што је тебе дуго вријећао,
То ће упук подијети казну
За кривцу злочинца свог дједа ?
Ти међутим прими ову пјесму
Привржено и срце овога
Што, на мору рођен, прије него
Власт вихора и град гласовити
Гдје с' родно, преузе пјевати
Твоју славу слатким стиховима.
Отвори ми, земљо, добродосто
Своја њедра када ме позове
Мој пошљедни дан у твоје крило.
И за моју успавану главу
Нек' остане бар једна грапчица
Гром небесни које не вријећа.
А и ако не узбуђе хлада
И цвијећа над гробом ми, ти ћеш,
О Корино, нека оплакати !
У љубазном свом лицу блиједа,
Кад те само зв'језда свјетлост види,
А у тини и сну људске страсти
И охолост и мржња мирује,
То гробов'ма над љубљеним жалост
У сузама топећ' се омениа,
Молићеш се да занемарено
Пјесникеле кости отпочиу,
А под аземом коју данас пјева
Покоја ће он наћ' и одмора.

INTERNACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE
DURĐEV
CRNOJ

Мајска ноћ или Утопљеница.

Прича из мајоруског живота

Н. В. Гогоља.

IV.

(Наставак).

„Ја њах к тоби, господине писару!“

„Ја је к теби, господине кмето!“

„Чудеса се чини, господине писару!“

„Чудновати послови, господине кмето!“

„А што је?“

„Момци су чисто побјеснели. У цијелим четама јуре по улицима и не даду никоме мира. Цијело су село дигли на главу. А тебе, господине кмете, чаше с таквим ријечима, да се и изговорити не могу; јпан Москов бојао би се изговорити из јпанцим својим језиком.“ (Све је то мршави писар, у шареним гаћама и предкуку сријешне боје, пропраћао отезањем шије напријед а повраћањем вјете у поврбито стање). „Види сам мало заспао, али ме диглоше из ностеле проклето објешенаца са својим срамотљивим пјесмама и луком! Шћео сам их поштено изземати, али док сам ја наукао на се шљаваре и предук, сви се разбежаше, пренули на све стране. Свакако њихов вођа не може нам умаћи. Пљена он сад у оној кући, што не у тој држе тамничаро — тешке аликовце. Горио сам од нестрипљења, да дознам, која је оно тица, али му је образина сва умачана чафом, као што ти у ђавола, што куће клипце за грешнице.“

„А како је објешен, господине писару!“

„У дрпом извраћеном кожуру је насјеп син, господине кмето!“

„А да не лажеш ти, господине писару? — Да не сједи тај лопов сад код мене у подруму?“

„Не, господине кмето! Ти си пети, но буди то од мене речено, погрјешено малко.“

„Дајте варге! Сад ћемо га ми вијети!“ Довијеле вјетеле, врата отворише — и кмет се скамени, угладивши пред собом свастиком.

„Кажи ми, молим те,“ с тијем ријечима она пога предурете: „да нијеси изгубио и оно мало памети, што си имао? Је ли било у ђавој твојој глави макар једна кап мозга, кад си ме гурио у овај мрачни подрум? Срећа, те нијесам ударила главом о клинац. Зар ти ја нијесам викала, да сам то ја? Ипчепо не пролази међед својим гвоздињим шапама, на ме тек тура! Да Бог да да се на оном свијету ђаволи туркали!“

Посљедњи је ријечи она напјела за врата на улицу, куд је изашла да пеке своје потребе.

„Е, да, виђу, да си то ти!“ рече кмет, дошавши малко себи.

„А како ти се чини, господине писару, није ли овај проклето објешенак прави ђаво?“

„По роди га мајка већ тако!“

„Ја о'ко мислим, да је већ крајње вријеме, да се онп лумпаци баш о'комо поштено опомени, те да се приморају да раде какав посао?“

„Одавпо је то требало, одавпо, господине кмето!“

„Они су, лудаци једни, увртили себи... Који је оно ђаво? Учини ми се, као да чух глас свастике на улици... Они су, лудаци, увртили себи у главу, да сам им ја једнак. Они мисле, да сам им ја некакав брат, прости козак!“ Послије ових ријечи кмет се онако малко нахвата, испод очију погледа око себо, и по свему се могло вијети, да се кмет спрема, да говори о нечему врло важном. „Хиљада... ово проклето године никако не могу да запм тим, па да ме човек убије, не могу запамтити. Е — године комесару ојаданшмем, Ледачу, издата је наредба одабрати између свију козака таковог, који би био паметнији од свију другијех. О! (ово о! кмет је изговорно дигнувши прет у вас) паметнији од свију другијех! у пратинце царичи. Ја тад...“

„Нема збора! То већ сваки зна, господине кмето! Сви знаду, како си ти заслужио царску милост. Признај сад, да си натоварио мало на душу грјеша, рекавши, да си ухватио оног објешенака у извраћеном кожуру? Видиш, да сам ја вистину рекао!“

„А што се тиче тог ђавола у извраћеном кожуру, њога, за примјер другима, ваља жетнути у твоје и примјерно га

казнити! Нека позна, шта је то власт! Ко је најмистио кмету, ако није цар? А послједње ћемо ми и друге момке свати: ја нијесам заборавио, како су проклето думови заборали у њих цпо крд свиња које су ми појеле све зеље и краставце; ја сам ја заборавио, како су они, ђавољи синови, одркали ми омлатити моје жито; ја нијесам заборавио.... Него нека ђаво носи, свакако треба дознати ови иста час, који је сад ђаво у извраћеном кожуру.“

„Види се, што ти је окретно неко момче!“ рећи ће фабрикант, који је у течају горњег разговора непримљиво цупи уста дувачином димом, као-год да је то градоки топ, а ни уста; а губице, оставивши кратку душу, изабацише цпо огњач водоскок. „Таквог човјека није згорел, на сваки случај, дрљати у фабрики од пња; а још би боље било објесити на врх дука, мјесто кандила.“

Ова посљедња пала не учини се фабриканту савршено глупа, те он иста час ријени, не очекивајући одобрења од другијех, да награди себе промуклим смјехом.

Тај час они се примаконте омаленој кућици, која прије ђапе, да ће се свалити под сваки начин ако је прије не оборе. Радозналост напнијех путника бјеше дошла до врхунца, сви се нагомилале око врата. Писар извади кључ, зашкелета с њим око браво; али тај кључ бјеше од његовог саидку. Нестрипљење бјеше свију обузело. Завукавши руку у дубоко џепове, стаде он премецати по њима пецујући и грдећи, што га не може наћи.

„Ево га!“ рече он најзад, сагнувши се и извлачећи га из дубине огромног џепа, којим су биле снабђене његове шапрене шљаваре.

Кад је он изговорно ту ријеч, ерпа напнијех јунака, чинило се, као да се су садила у једно, и ово огромно ерцо стаде дупити тако жестоко, да неравномјерно његово лунање није се могло задушити шта више ни великом луном браво при отварању. Врата се отворише, и... кмет поближе, као платио; фабрикант осјети неку језу, а сва његова, чинило се, као да се спремаше одлетити на небо; страх се виђаше на лицу писаровом; десетори као да су прирасли за земљу и нијесу били у стању скинути уста, која су сви у један мах од чуда отворили: шед њима је стајала свастика.

Она је била изненађена не мање, него а они, али опет освјести се мадо и учини покрет, да се примакне к њима.

„Свој!“ повика длаким гласом кмет и прибубав за њом врата. „Господо, ово је сотопа!“ настави он. „Огањ, браво огањ! Нећу жалити државне куће, заплаљу, заплаљу, да и костију ђаволијех не остане на земљи!“

Свастика је у страху викала, чиниш за вратима страха-вито рјешење.

„Шта вам је брало!“ говораше фабрикант. „Хаала Богу, кося вам је ето бјела готово као снјег, а још нијесте ни имати стезки: од прстев ватро вјештаца се неће запалити, емо ватра из снјегои може запалити вјештицу. Чекајте, сад ку ја то све уредити!“

Рекавши то, он изасу ватру из своје дупе у смотуљак сламе и поче је, размакивајући, распалјивати. У то вријеме још оцајање ушло нову снагу у свастикку: гласно она мољаше унијеравајући их, да она није така.

„Чекајте, браћо! Зашто да грјешимо душу? Може бити, да ово и није сотопа!“ рече писар. „Ако она, то јест, то псто, што 'но тамо сједи, пристане, да метне на се знак крста, то би био најогружни знак, да није ђаво.“

Предлог је примљен.

„Далеко од мене нечиста спо!“ настави писар, примакнувши уста кључавници. „Ако се не ћош макнути с мјеста, отворићемо врата!“

Врата се отворише.

„Прекрети се!“ рече кмет, обзирјући се на све стране а тражећи сигурно мјесто у случају отегнућа.

Свастика се прекрети.

„Који је то ђаво? Завста, ово је свастика!“

„Какав те нечиста сила увукла, кумо, у ову кућетину?“ И свастика, сецајући, асприца лиз, како су је сподобила мовце у нарамак на улици а, не гледајући на њезино одупирање, пробацали је кроз шпрока прозор те кућаре и посљедње лијепо заковали вств. Писар погледа: петље у широком каната прекинуте, а он бјеше само горе пркован.

„Лјешо, лјешо, ти ћорави сотопа!“ повика она, примакну-

ни се к кмету, који се асти час измаче назад, не престајући премијерати је јединици својим оком.

«Знам ја твоју нямјеру: ти си тако шћео, та си се обеселбо, што ти је испала прилика, да ме поједеш, да ти је лакше послје придарати за ђевојцама, да нема ко, да види, како лудује сјиди бед. Ти мислиш, да ја не знам, шта си ти говорио вечерас са Ганом? О, знам ја све! Нећеш ти мене тако преварити, па да си и још паметнији. Дуго ја трпим, али послје немој се наједити...»

Рекавши то, она му повријети шаком и брао одлесе некуд, оставивши кмета чисто скамењена.

«Не, овдје је без шале сегона умјећаш, друкије не може бити», мислилаше он, жестоко чешући тјеме главе.

«Ухватили смо!» повикаше десечари, која у тај мах удегоше.

«Кога сте ухватили?» упитаће кмет.

«Ђавола у навраћеном кожуку.»

«Дајте га овомо!» повика кмет, ухвативши за руке доведеног заробљеника.

«Ви сте полудили: та то је пјани Каленик!»

«Киква је ово маштанија! Тако ми Бога, у рукама нам је био, господице кмете!», одговорише десечари. «У улици су нас околели ђаволасти момци, па ти ту почеше играти, дрипати нас, плазити нам језике, отимати из рука... Ђаво вас понови!... И како смо то ми дочекали се то вратетине, мјесто оног ђавола, једини Бог то зна!»

«Мојом влашћу п свију мјесних грађана издасе се запосјед», рече кмет: «да се речени хајдук ови исти час ухвати! а истим начином п сви други, кога-тођ ухватите на улици, и да доведу, да им ја судим!»

«Смилуј се, господице кмете!» повикаше пеки, клањајући му се до црно земље. «Да видш ти само, какве су то образине; нех нас Бог поразит, и родили смо се и крстили смо се — а мијесмо виђели тако граних образина! Зар је тешко ту ували се у големи грџех, господице кмете? Удлашци поштеног ђовјека тако, да посије неће се подухватити ниједна боба, да лијечи.»

«Даћу вам ја сад страховање! Шта вам је? Нећете да слушате?! Ви сте, ваљда, заједно с њима, у договору? Ви сте бутновници! Киква је то посао?! А? Киква је то посао?! Ви оснивате доповске, хајдучке чете!... Ви... Одмах ћу јавити комесару! одмах, чујете ли, ови исти час! трчите, летите, као штице!»

Сви се разбежаше.

(Наставиће се).

КЊИЖЕВНЕ ВЈЕСТИ.

Друштво.

(Састанак књижевника јужнословенских.) Југословенска академија знаности и умјетности у Загребу закључила је била у својој сједници од 15. Јануара 1883, да поводом педесетогодишњег славољуба препорода књижевности хрватске сазове у Загреб на састанак хрватске, ерпске, словенске и бугарске књижевнике. На том састанку имала би се јужнословенским књижевницима пружити прилика, да се непосредним међусобним споразумију о разним вањним културним питањима. На тај састанак били су познати: ерпско учено друштво у Београду; бугарско књижевно друштво у Софији; ирвиничко и архиепископско друштво у Загребу и Матице у Загребу, Новом Саду, Задру и Љубљани. Сва су ова друштва обећала да ће доћи на састанак, који би се имао држати 3. Августа ов. г., и већ су сиремљени били послови, о којима ће се имало расирављати на састанку. Послови би били скроз знамените природе, и то питања из етиологије, историје, правних наука, философије, историје, математике, природних наука, естетике, св свима грамама књижевног рида, који у те струке засијца, а с обзиром на земље п оности јужних Словена.

Како се из тога види, састанак овај изао би пети карактер, као што га имају подобни књижевнички п научни састанци у другијех народа. Југословенска академија обратила се тога

ради влади краљевина Хрватске п Славоније, но ова забрави државне састанка. О разлозима, који су владу руководила да ту забраву пзда, свашта се говори по новинама. Једни веле, да је то учинила из страха за државу, а особито «из страха за државу сусједне монархије»; други опет веле, да је то учинила из страха од панславизма. Они, који владу брано у овој ствари, веле да је узор тој забрани са свијем прост, а то: не спада у дјелокруг земљанске владе, да она издасе одобрење државне састанка, на ком би п иностранци изајли суделовати; то спада у дјелокруг државне владе, дакле заједничкога манаства.

Југословенска је академија друштво, које ради по својим статутима и има свој посебни ред. У тим границама академија је самостална п независна п има право, кад наиза да је то потреба науке п умјетности, да се на ту цијелу служи својем средствима, која јој статуту њена дозвољавају. Амо спада у првој линији назвијенихна развијена мисли о питањима из овијех грана науке п умјетности, с којима се бави академија. Идући за тимем академија је обавезана, да држи јавне сједнице, на којима свака има приступа. Почнучу: «Наука је слободна» дозвољено је словним редом академије, да п нечланови могу читати у јавним сједницама своје знаствене радове, кад их напријед предсједнику академије пријаве. О сваком у академији читаном питању слободна је академичарима јавна расправа пред публиком.

Како је влада забранила државне састанка, то је п академија одустала од сазива истога, али је закључила, да у пети дан, ради прославе педесетогодишњег препорода хрватске књижевности, држи јавну сједницу, у којој би се знаствене питања претресла. Чујемо, да је влада земаљска п ову јавну сједницу забранила. То би било очевидно против самијех статута, које је пста влада одобрила.

Из странијех књижевности.

— Алфонс Доде, који је са својом «Сафом» скоро објо поче усвојити у натуралистички табор, пише сада нов роман, којег ће јунак бити један швајцарски «Тартарин». Париски «Фигаро» јавља, да је тај роман кушно један амеркански подухватник за 160.000 франака, те хоће да га изда у свијем језицима свијета. Баш амеркански!

— Пријатељство јева комедија у четир акта и у стиховима: «Горе од ума» преведена је на француски језик под насловом: Le Malheur d'avoir de l'esprit и изашла је у Москви у М. Г. Готјева.

— У Калмана Левја у Паризу изиша је роман П. Семенова: «Un Millionnaire sentimental». Најприје је био штампан у «Bibliothèque Contemporaine».

— Наш поштемјени Србин, ијесник Стефан Милов (Милековић) издаје у Стударту ново јако умножено п измијењено издање својијех елигија: «Auf der Scholle».

— Нијемци много пишу у новије доба о Русима. Међу новије књиге спада Дерибургова «Russische Leute». За ову књигу вели немачка критика, да нас уводи посред данашњег руског друштва у свијема његовим разним типовима. Дерибург је новинар, главни уредник берлинског «Национал-Цајтунга».

— Пјесме Алексеја Колцова изишле су у немачком пријеводу у «Универзитетној Библиотеци», коју Филип Реклам мл. издаје у Лајпцигу.

— Француска академија расписала је награду од 4000 франака за најдјељу пјесму. У сједници од 24. Фебруара просуђивано је која је од присиљених за награду пјесма најбоља. Нашло се, да су двије најбоље: једна од капетана Борели (из војске те пошта у Тонки), а друга од госпођице Јованке Лоадо (Jeanne Loideau). Награда им је полијељена на пола. Госпођица Јованка већ је п. 1883 добила награду од исте академије за своју свеску пјесма: «Fleurs d'Avril».

— Лава Толстоја, славног руског писмивцу, превео већ на све језике — осим ерпског. Ни Данци нијеу заостали. У Коленхатну изашле су још прошле године његове «Проче Севастопољске», а ове ће године изаћи «Ко зацвја» «Војна п Мир». Ово поточе знаменито дјело превео чувени др. Брандес.